

Japán és az Egyesült Államok. Ismeretes, hogy az Egyesült Államok és Japán közti viszály oka a kínai piac feletti uralom. Kína külkereskedelmi statisztikájából kitűnik, hogy gazdasági szempontból jelenleg az Egyesült Államok fölényesen uralják a kínai piacot. 1931 óta az Egyesült Államok elűzték Japánt a kínai bevételben elfoglalt első helyétől, annyira, hogy ma az amerikai eredetű kínai bevétel kétszerese a japán eredetű bevételnek. Olyan termékekben, mint a nyersgyapot és a dohány, az Egyesült Államoknak szinte monopolisztikus a helyzete a kínai piacon; egész sor más termék, mint autó, fényképészeti cikkek, rádió, olaj, búza bevételében 65 százalékkal haladja túl e cikkek bármelyikének japán eredetű bevételét. Köztudomású, hogy a nankingi kormány vasúti és repülő hálózata, pénzügye gyakorlatilag az Egyesült Államok kezében van. Gazdasági és pénzügyi szempontból a nemzeti-Kína kétségtelenül az Egyesült Államoktól függ. Japán viszont számos jelentős kiviteli cikkével rászorul a kínai piacra. Értéhető ezután, hogy milyen komoly gazdasági háttérű a Távolkeleti japán-amerikai viszály. Egyedül az Egyesült-Államoknak tulajdonítható, hogy Japán nem terjeszthette ki protektorátusát Kinára, amit pedig 1915-től máig, Anglia támogatása mellett huszonegy esetben kísérelt meg.

Az Egyesült Államok Távol-Keleti politikája az angol szövetség bomlasztása. Japán maga részéről mindent megkísérelt az Egyesült-Államok Kinára gyakorolt befolyásának megtörésére; háborút viselt a kínai kormány ellen, korrumpálta a nankingi vezetőket, stb. Anglia magatartása ebben a japán-amerikai viszályban mindenkor a klasszikus opportunizmus volt.

Ma az Egyesült Államok az egyedüli tőkés hatalom, melynek a statusquo az érdeke a Távol-Keleten, (ha Tanács-kína létébe nem is tud belenyugodni.) Ez a statusquo természetesen olyan helyzetet jelent, melyben az egyes imperializmusok közötti feszültség korántsem szűnik meg.

(L. L.)

VILÁGGAZDASÁGI KÉRDÉSEK

A JELENLEGI GAZDASÁGI DEPRESSZIÓ KÜLÖNLEGES JELLEGE

A Népszövetségnél vezetett s a világtermelésre vonatkozó statisztika s a berlini *Institut für Konjunkturforschung* adatai szerint a legfontosabb tőkés országok ipara meghaladta a mélypontot, s ahhoz 1933 folyamán már nem süllyedt alá. Az alábbi táblázat ezt számszerűen igazolja:

Az ipari termelés indexe (1928 = 100)

	Világvonat- kozásban	U. S. A.	Anglia	Német- ország	Francia- ország	Japán	Lengyel- ország
A legm. term. 1929.	129.8	114.4	107.9	107.2	113.4	—	105.8
1929. évi átlag . .	106.0	107.2	106.0	100.4	109.4	11.4	99.7
1930. „ „ . .	90.5	86.5	97.9	90.1	110.2	105.6	81.8
1931. „ „ . .	77.9	73.0	88.8	73.6	97.6	100.7	69.5
1932. 1. negyed . .	69.5	62.5	80.1	62.0	79.5	101.0	52.2
2. „ „ . .	64.2	54.7	89.4	61.3	74.0	104.8	54.5
3. „ „ . .	63.3	55.3	82.7	59.6	73.2	107.2	54.0
4. „ „ . .	67.4	59.5	90.0	61.8	76.1	118.7	54.0

1933. 1.	„ . .	66.6	56.5	89.9	64.1	80.8	120.9	48.2
2.	„ . .	75.7	70.9	91.7	67.6	85.8	125.7	55.2
3.	„ . .	82.6	82.6	91.8	70.8	87.4	129.0	58.0
4.	„ . .	75.3	67.3	99.5	73.4	84.3	138.1	60.1
1934. 1.	„ . .	80.5	73.0	103.3	81.8	82.7	132.6	60.2
2.	„ . .	—	76.5	104.1	87.7	79.5	—	63.8
Legmélyebb pont 1932.		61.5	52.3	82.7	58.5	72.4	91.4	46.5

Az ipari termelés az országok többségében 1932 közepén érte el a mélypontját. Pár ország, mint Japán (hadiipari és inflációs konjunktura) már 1931-ben, mások, mint Lengyelország, csak 1933 elején. Az áresés mélypontja valamivel később, 1933 folyamán következett be; egyes szilárd valutával rendelkező országokban az áresés még ma is tart. A mezőgazdasági termékkészletek fölhalmozása ugyanez időtájt került nyugvóra. Az ipari nyersanyag készletek kezdtek fogyni. Az ipari készárú készlet ekkor csökkent és került 1932 végével a normális színvonal alá. Azokban az országokban, amelyek nem rendelkeznek statisztikával, a fejlődés hasonlóképp alakult: a tartós áresés minden vállalkozást, de különösen a nagy- és kiskereskedelmet a készletek minimumra való szállítására indították. A világgazdasági válság ezért 1933 folyamán a fejlődés olyan szakaszába ért, amit közönségesen a depresszióra való átmenet szakaszának szokás nevezni.

*

A gazdasági ciklusok elemzésének középpontjában Marxnál mindig a válság áll, mint a ciklus ama szakasza, amelyben a tőkés rend összes ellenmondásai nyílt kitörésre kerülnek, a tőkés társadalom szövedéke egész a mélyéig megrendül, a dolgozók amaz illuzióktól, amelyek a prosperitás szakaszában keletkeztek, megszabadul s a tőkés rend történetileg átmeneti jellege világosan beigazolódik. A ciklus egyéb fázisai Marxot mindenekelőtt mint a következő válság előkészítő szakaszai érdeklik. Ezért találunk Marx műveiben csak elszórt megjegyzéseket a depresszióról. Mellékesen megjegyezve: A „depresszió“ szó a ciklus egyik fázisának megjelölésére Marxnál egyáltalán nem fordul elő. (Ha a szó használata felmerül, úgy angol értelmében, mint válság). Marx a „stagnáció“, a „nyugalom állapota“, az „ipari ciklus fázisa, amely a csödre következik“, a „mélabús periódus“ kifejezéseket használja. Természetesen a fogalom Marxnál világosan előfordul s céltalan a kifejezésekhez ragaszkodni.

A legkiadósabban Marx a depresszió fázisát a következő helyen jellemzi: (Kapital, III. 2., 22. o.)

„Az ipari ciklus fázisában, közvetlenül a kiállott válság után, a kölcsöntőke tömegekben hever kihasználatlanul...“

Az ilyen pillanatokban, amikor a termelési folyamat leszűkült, (az angol ipari kerületek termelése az 1847. évi válság után a harmadával csökkent), amikor az áruk ára a legmélyebb ponton áll, amikor a vállalkozási szellem béna, az alacsony kamatláb uralkodik, ami semmi egyebet nem jelent, mint a kölcsönözhető tőke szaporodását ép' az ipari tőke összevonása és bénulása révén. Hogy az esett árak, a csökkent forgalom s a munkabérbe kihelyezett tőke összevonása mellett kevesebb a forgalmi eszközre való igény; hogy másrészt a külföldi adósságok likvidálása részint az arany apadása, részint a csődök következtében — nem merül fel annak az igénye, hogy a fölösleges plusz mint világpénz szerepeljen; hogy végül a váltó diszkontálás üzletének terjedelmével maguknak a váltóknak a száma és a váltók összege is erősen csökken, — mindez szembe-tűnő. Ezért a kölcsönözhető pénztőke iránti kereslet, úgy a forgalom, mint a fizetés céljaira (újabb tőkebefektetésekről még nem lehet szó)

csökken; relative a bőség nyilvánvaló. Am ilyen körülmények közt a kölcsönözhető pénztőke kínálata is pozitíve nő, mint ahogy az később kiderül.“

Emeljük ki a legfontosabb mozzanatokot ebből az idézetből:

A termelés szűk. A vállalkozó szellem béna. Az áruk ára a legmélyebb ponton áll. A kölcsöntőke tömegesen fekszik kihasználatlanul. A kamatláb a legalacsonyabb.

Mindezek a mozzanatok 1933 folyamán kétségtelenül adva voltak. A válság depresszióba ment át. Am nem valamely közönséges, hanem egy „különös jellegű“ depresszióba. Amire döntően fontos a következő: mechanikusan nézve a jelenlegi depresszió alig különbözik mindazon megelőző depresszió szakasztól, ahogy azt Marx jellemezte; dinamikusan nézve egy különbség alapvető, nevezetesen: a mai depresszió — ellentétben a „normális“ depressziókkal — nem nyújt elégséges alapot a tőkés gazdálkodás föllendüléséhez. A depresszió különleges jellege az ipari ciklusnak a tőkés rend általános válságának hatása alatt bekövetkezett deformációjában áll.

Ez a deformáció világosan mutatkozik a tőkés gazdálkodás egész fejlődésén a válság 1932 közepén bekövetkezett mélypontja óta. Az emelkedő kapitalizmus ciklusaiban elégséges volt pár hónap, hogy a termelés és üzletmenet a válság mélypontjától a megelőző prosperitás szakasz magaslati pontjáiig emelkedjék; némely esetben a válság folyamán egyáltalán nem esett a termelés, hanem csak a növekedés tempója lassubbodott. Az imperializmus periódusában átlag egy-két évig tartott, míg elérték a válság mélypontja után a megelőző magaslati pontot.

Mit tapasztalunk azonban ma? Több mint két év mult el a válság mélypontja óta s a tőkés világ ipari termelésének a volumene husz százalékkal még mindig az 1928-as állapotok alatt áll: két évi javulás után a termelés még mindig jóval mélyebben áll a megelőző magaslati pont alatt, mint a régebbi ciklusokban a válság mélypontjának az idején.

Világos továbbá, hogy a gazdaság emelkedő vonala 1934 nyarán újból megtört. Az U. S. A.-ban — ugyanúgy mint 1933 nyarán — erős a visszaesés; Németország a gazdasági katasztrófa felé tart; Franciaországban folytatódik a lassu esés; Angliában megállt a javulás folyamata stb. 1934 harmadik negyedében az ipari termelés volumene alacsonyabb, a tőkés világgazdálkodás egészének helyzete rosszabb, mint egy évvel ezelőtt.

Világos: a termelő erők és a termelési viszonyok közti ellenmondás a tőkés stabilizálódás végének jelenlegi periódusában olyan élességet ért el, hogy az emelkedett termelés mielőtt a föllendülési fázist elérte volna, a piacok felvevőképességének korlátaiba ütközött.

A kapitalizmus belső mechanizmusa elég erős volt ahhoz, hogy a válság mélypontját legyőzze, a depresszióra való átmenetet s pár országban a mérsékelt felélénkülést előhívja; de nem volt elég erős ahhoz, hogy valódi föllendülést, prosperitási fázist idézzon föl.

Vizsgáljuk meg, hogy a termelés megkezdett emelkedése jelenleg miért ütközik időnek előtte a piacok felvevő képességének korlátaiba? A döntő mozzanatok a következők:

a) A föllendülés „materiális bázisát“ a termelő eszközöket felvevő piacok kiterjesztése, mindenekelőtt a fix tőke megújítása és kiterjesztése a reális akkumuláció folyamatában képezi. A kapitalizmus általános válságának periódusára a meglévő termelő apparátusok kihasználásának krónikus tökéletlensége, az ipari tőkében mutatkozó krónikus fölösleg a jellemző. Szolgáljon erre például Németország;

A német ipar kapacitásának kihasználása százalékokban

1929	1930	1931	1932
67.4	52.2	44.5	35.7

Amint látjuk: még a legmagasabb termelés évében, 1929-ben is a német ipar termelési apparátusának csupán két harmada került kihasználásra. A többi tőkés országokban hasonló a helyzet. Magától értetődő, hogy a polgárság — eltekintve a hadi iparoktól — ilyen körülmények közt vonakodik a fix tőke megújítására és megnagyobbitására, mivel a kihasználatlan ipartelepek csökkentik a profitot, amidőn az értéktöbblet egy fölösen nagy tőkére oszlik el. Enélkül azonban nincs semmiféle föllendülés.

b) A nagy válság hatalmas központosítási folyamatot idézett föl. A monopolképződés, a kapitalizmus monopolisztikus jellege a legerősebb mértékben tovább fejlődött. Egynémely országban (Németország, Anglia, U. S. A.) a monopolképződést állami rendszabályokkal szorgalmazták. Minél erősebbek azonban a monopóliumok, annál erősebb akadályokba ütközik a technikai fejlődés, annál kisebb a fix tőke megújítására szolgáló indíték.

Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a technikai haladás általában megáll. Ez a helyzet a kapitalizmusban nem következhet be. (A fegyvertechnikára irányuló lázas javítási törekvés is lehetetlen volna bizonyos más területeken való technikai haladás nélkül.) Felfogásunk szerint a minőségileg új ebben a vonatkozásban az, hogy az alacsony munkabérek és a fix tőkefölösleg következtében csak olyan technikai újításokat vezetnek be, amelyek a termelési költség igen magas leszállítását, illetve a szükséges munkaerő különösen erős redukálását teszik lehetővé. A termelési költség csekély leszállítása nem elégséges ahhoz, hogy a tőke új befektetéseket eszközöljön.

c) A megerősödött monopolképződés csökkentette a monopolisztikus áruk áresését. A kereskedelmi monopóliumok s a forgalmi és fogyasztási adó emelése oda vezetett, hogy a kiskereskedelmi árak sokkal csekélyebb mértékben estek, mint a nagykereskedelmi árak.

d) A megelőző ciklusokban a tőkés piacot a paraszti, — tulnyomóan saját szükségletére dolgozó — tőkés áruforgalomban függetlenül termelők bevonásának folyamatával tágitották.

A belső piac (vagyis az árútermelés és a kapitalizmus) fejlesztésére szolgáló alapvető folyamat a társadalmi munkamegosztás. Ez abban áll, hogy a nyersanyag feldolgozás különböző nemei (s e megdolgozás különböző operációi) egymás után elszakadnak a mezőgazdaságtól és önálló iparágakká alakulnak, amelyek termelvényeiket (amelyek most már áruk) a mezőgazdaság termékeivel cserélik ki. A mezőgazdaságban, amely ezáltal maga is iparrá (vagyis árútermelővé) lesz ugyanez a speciálizálódási folyamat áll be.

Az árútermelés kiterjedésével együtt jár a differenciálódás, a parasztság szétesése s részben egy mezőgazdasági polgárság, másrészt egy mezőgazdasági proletáriátus kialakulása, minek következtében tekintet nélkül a falusi lakosság további részének elszegényedésére, a tőkés piac tovább terjeszkedik.

Igy teremt a parasztság földműves proletáriátussá való átalakulása piacot a fogyasztási, s a parasztság földműves polgársággá való átalakulása pedig a termelési eszközök számára. Más szavakkal: a „parasztság“ alsó csoportjaiban a munkaerőből áru, a felső csoportban pedig a termelési eszközből tőke lesz.

A jelenlegi depresszióban a következő változás történt: A „paraszt-

talánodás" folyamata, vagyis a mezőgazdasági termelőknek a tőkés piaci forgalomba való bevonása a kapitalisztikusan legfejlettebb országokban — U. S. A., Anglia, Németország — lényegében befejeződött. A differenciálódás folyamata ugyan a jelenlegi mezőgazdasági krízisben a kis- és középparasztok tömegpusztulásává emelkedik, ez a folyamat azonban jelenleg a mezőgazdálkodás degradációjával kapcsolatos, minek következtében a kapitalisztikus piacnak nem a kiterjedése, hanem a szűkülése lép fel. A termelő eszközök kihelyezése kisebb, mert a gépeket az állati és emberi munka pótolja, a műtrágya fogyasztás hanyatlik stb. A parasztság mezőgazdasági proletáriátussá való változása nem jelent piacot a fogyasztási eszközök számára, mert az elproletárizált parasztok mindegyike előtt a munkanélküliek tömegét emelik. A krónikus mezőgazdasági válság a föllendülés egyik főakadálya.

e) A megelőző ciklusokban a kapitalista piacot extenzíve újabb területeknek a tőkés termelési módba való bevonásával, gyarmatok elfoglalásával és feltárással növelték. Ma a világ már felosztott: meghódítható gazdátlan terület már nincs. A gyarmatoknak, mint áru piacoknak intenzív kihasználása a gyarmatok és félgymarmatok saját fogyasztásuk iparának akadályába ütközik, aminek a fejlődése a válság folyamán sem akadt el.

f) A tőkés piac korlátlan terjeszkedésének legnagyobb emeltyűje az imperializmus periódusában a tőke kivitel. Minden tőke kivitel fölött árú kihelyezéssel jár. Ami lehetetlen volna, ha az átengedett áruk ellenértékét a szóbanforgó országoktól azonnal követelnék. Jelenleg a tőke kivitel szinte teljesen megszűnt. A főokai ennek a következők:

1. *Gazdaságilag*: a válság bebizonyította, hogy a világgazdasági munkamegosztás jelenleg uralkodó leépítési tendenciája, a krónikus mezőgazdasági válság és a kölcsönös lezárások mellett a tőke importáló adós országok számára nagyon nehéz a náluk kihelyezett külföldi tőke után járó kamatot, illetve profitot transzferálni, miután a hitelező országok az adós országok árúit nem akarják megvásárolni.

2. *Politikailag*: a világ szorosán felsorakozott a háborúk második turnusához, ám az országok csoportosulása a közeli világháborúhoz még nem fejeződött be. Minden ország számára fenn áll annak a veszélye, hogy tőke kivitelével jövődöbéli ellenségét erősíti és a háborúban tőkéje elvesz.

A közeli háború kilátása gátolja a „morálisan elévült“ fix tőke pótlását: a tőkés azzal számolnak, hogy a háború óriási keresletével és magas áraival az elévült, lebontásra megért üzemeket is nyereségesekké teszi.

A világ azonban szorosán felsorakozott a feszültségek második turnusához is. A feszültségek veszedelme a tőke kihelyezést általában, a tőke kivitel pedig különösen akadályozza. A polgárság törekszik tőkét mozgékony formában tartani: a nagyobb biztonság kedvéért feláldozza a magasabb profitot.

g) A fogyasztási cikkek piacának legfontosabb korlátját képezi a munkásság jövedelmének erős csökkenése a tömegmunkanélküliség, a munkabérek leszállítása, az adók emelése stb. következtében. A depresszióra való átmenet ebben a tekintetben nagyon kevés változást jelent. A termelés emelkedett, a munkások száma szaporodott, a kifizetett bérösszeg vásárló ereje azonban alig nőtt.

Ebben a vonatkozásban a racionalizálás válság folyamán változott jellege nagy szerepet játszik.

A válság előtt a feladat, amit a tőke tudósainak, technikusainak és szervezőinek állított kb. a következőképp hangzott: Tartoztok a termelési

egység önköltségi árát csökkenteni. Ha ez csak a termelendő árumentenyiség megnagyobbitása mellett lehetséges, úgy ezzel ne törődjeteK. Az eladás az én dolgom. Az olcsó árú, a jó árú számára mindig akad piac.

A válság megtanította a tőkét, hogy a tőkés rend általános válságának periódusában a tőkés piac kiterjesztésének a határai nagyon szűkek. A válság megtanította a tőkét, hogy nagyon sok esetben az önköltségi ár épp a tökéletesen „átracionalizált“, a tömegpiacra bērendezett üzemeknél, ahol az egész termelés automatizáltan, futószalagon folyik a csökkent termelés következtében sokkal erősebben emelkedett, mint a kevésbé modern üzemekben.

Ezért a tőke tudósait, technikusait és szervezőit a válság folyamán kb. a következő feladat elé állította: Tartoztok a termelési egység önköltségi árát csökkenteni, de azzal a feltétellel, hogy ez ne a termelendő árumentenyiség emelésével járjon, miután semmi kilátás a magasabb kihelyezésre! Avagy még konkrétbben: üzemeink jelenlegi csekély kihasználása mellett a legalacsonyabb önköltségi árral termeljeteK.

A tudósok, technikusok és organizátorok a tőke parancsát teljesítették. Az önköltségi ár, ellenére a termelési kapacitás csekély kihasználásának, a legmesszebbmenő mértékben csökkent.

A legfontosabb módszerek, amelyek ebben a vonatkozásban alkalmazást nyertek a következők:

A termelés összpontosítása a monopolszervezetben belül a legjobb üzemekbe, a rosszabb üzemek leállítása mellett; az üzemben belül vagy a legmodernebb gépek használata a régi és rossz gépek leállítása mellett vagy fordítva: visszatérés a futószalagon való termeléstől a primitívebb, a csekély forgalomhoz jobban illő módszerekhez. Kiválasztása a tőke szempontjából „legjobb“ munkásoknak; munkásoknak, akik a munkatempó erősödését, a munka intenzitás emelését elfogadták. A munka intenzitás emelése a munkabérek egyidejű erős leszállítása mellett. A munkásság többségének a legkülönbözőbb formájú rövidített munkaidőben való foglalkoztatása lehetővé teszi a tőke számára a tulajdonképpen munkaidő alatt a munka intenzitását a maximumig fokozni. Ha ez a tempó a munkaerő időelőtti gyors elhasználásához vezet, úgy a tőkének a feje nem fájhat a pótlásáért: a munkanélküliek milliós serege egyre friss munkaerővel szolgál. A munkafolyamat egyes abszolút kézfogásokra való szétosztása, a munkafolyamat messzemenő automatizálása csökkenti a nehezen pótolható tanult munkások számát s a munkások tömegét könnyen pótolható tanult és tanulatlan munkásokká változtatja. Ily módon a racionalizálás új formáiban a monopoltőke számára sikerült a munkások teljesítményét a válság folyamán jelentékenyen emelni és a válság terhét messzemenően rájuk hárítani.

A válságracionalizálás e sajátossága fontos elemét teszi a mai depresszió különleges jellegének. A termelési költségek leszállítása a munkások költségére csökkenti a fix tőke megújítására szolgáló indítékot, vagyis a termelési eszközök piacának kiterjesztését, miközben a bérek leszállítása a fogyasztási eszközök piacát szűkíti.

Összefoglalóan: a depresszióra való átmenet a tőke értékesítését emelte. A tőkének sikerült helyzetét a munkások, parasztok és gyarmatok költségére valamit megjavítani. Ez volt az eset a régebbi depressziók idején is. Régebben azonban a tőke jobb értékesítése a tőke nagy befektetéseihez, a termelőeszközök s ehhez csatlakozva a fogyasztási cikkek piacának kiterjesztéséhez vezetett s ezáltal az újabb fellendüléshez. Jelenleg nem ez az eset. A tőke új befektetése minimális: hiányzik a fellendülés „materiális bázisa“. Ezért ütközik egyre az emelkedett termelés már pár hónap után a piacok korlátaiba, az árúnak nincs elegendő helye, a

készárúkészlet ismét nő és új visszaesés áll be. Ezek a visszaesések még erősebbek volnának, s az ipari termelés még kisebb, ha a gyorsan növekvő fegyverkezés nem találna, ha terméketlen is, de fölös kelendőségre.

*

Az utolsó évek a tőkés rend feszültségteli összeomlásának gazdasági feltételeit ugrásszerűen tovább fejlesztették. A termelő erők és a termelési viszonyok közti ellenmondás kézzelfogható lett. A polgárság képtelen az általa létrehozott termelő eszközöket kihasználni; a lakosságbeli fölösleg mellett krónikus a tőkefölösleg: leállított ipari telepek és nélkülszerű munkanélküli seregek. Tőkék és mindenféle áruk nagyvonalú „tervszerű” megsemmisítése a legmélyebb romlás jele. Miközben a pénzüligarchia helyzetét minden más népréteg terhére törekszik javítani; miközben a tőke központosságával a gyengébb kapitalistákat és a kispolgárságot kiszajátítja; miközben az államapparátust az egész nép kihasználására fordítja, — egyre tovább növeli a termelő erők és a termelési viszonyok közti ellenmondást, relative egyre tovább apasztja a társadalom fogyasztó erejét és mélyíti a válságot. Ugyanazok az okok, amelyek a jelenlegi depresszió különös jellegét feltételezik, határozzák meg a tőkés gazdálkodás további menetét is. A tőkés rend általános válságának s az időleges stabilitás végének hatása és az ezzel együtt járó imperialista és osztályellentétek élesedése, a viszonyok általános labilitása az ipari ciklusnak egy további, még erősebb deformálódását eredményezi. A jelenlegi depresszió rövid ideig tartó felélénkülésekkel és erős visszaesésekkel több évig tart, anélkül, hogy — talán pár ország kivételével — egy prosperitási szakaszba menne át, hogy végül egy újabb, még mélyebb és pusztítóbb gazdasági válság kövesse... Ez a perspektiva arra az esetre, ha a világháború és a feszültségek kitörése még több évig elhúzódik. Ez azonban nagyon valószínűtlen. A polgárság miután a jelenlegi depresszió folyamán elégedetlen a tőke értékesítésének csekély javulásával a kiutat a háborúban keresi... (V.)

VILÁGGAZDASÁGI JEGYZETEK

SZTRAJKOK A KÖZEL KELETEN. Az Európában megfélemlített tőke, amely veszendőben lévő profitját ezer és ezer úton keresi, útját Kelet felé veszi. Miért? A termelés és fogyasztás szempontjából új országok vannak támadóban, új piacok nyílnak, új fogyasztó-tömegek kizsákmányolási lehetőségei ígérkeznek. Itt van például Egyiptom, amelynek 14 millió lakosságából eddig csak 2 millió volt tényleges fogyasztó. A látszólagos szociális engedményekkel s az ugyancsak látszólagos kulturális színvonal emelésével a még hiányzó 12 milliót is értékes fogyasztóvá lehet tenni. Transzjordánia, Szíria, Irák, Perzsia, Hedzsasz, ugyancsak azok a helyek, amelyek felé a nemzetközi tőke expanziója irányul. Ennek az iparosodási folyamatnak, amelynek arányai évről évre nőnek, a későbbi termelés szempontjából két támpontja van. Az egyik Egyiptom, a másik Palesztina. Egyiptomban az idegen tőke, egyesülve a belföldivel siet megteremtteni a „hazai” ipart. Rendeltetése egyelőre a helyi piac szükségleteinek fedezése. Ha azután a termelés keretei kialakulnak, feladata már export igények kielégítése is lesz. Miután a belső szükségletet fedezte, külső piaci lehetnek Szudán és Hedzsasz. Palesztina rendeltetését — London részéről, a hazát építő zsidósággal szemben hangoztatott jelszavak ellenére — ugyancsak hasonló szempontok határozzák meg. Az angol ipari imperializmusnak más szempontból is szüksége van egy előretolt támpontra. Japán mindent és mindenkit legázoló ipari dumpingje mind félelmetesebb arányban fenyegeti azokat a pontokat, amelyeket London